

# Nu het weer zo lelijk is

Roger Kilmore

*De feesten rondom december gaan over diverse heiligen, waaronder Sint Nicolaas en Sint Maarten. In dit artikel onderzoeken we hoe de laatstgenoemde onderbelicht is gebleven, waardoor de samenhang van deze twee feesten eeuwenlang verborgen is gebleven.*

*Zou de goede Sint wel komen,  
nu het weer zo lelijk is?*

Een ogenschijnlijk eenduidige zin uit een liedje dat even oud als bekend is. De meeste mensen denken dat in dit liedje de vraag wordt geponeerd of Sint Nicolaas nog wel komt, aangezien de weersomstandigheden kennelijk erbarmelijk zijn.

In dit artikel wil ik echter een lans breken voor een andere lezing van deze tekst, die een tot nu toe onbekende samenhang aan het licht brengt met een andere legendarische katholieke geestelijke: Sint Maarten. Korthedshalve zullen we naar de heren verwijzen als “Nicolaas” respectievelijk “Maarten”.

Uiteraard is de klassiek bekende interpretatie “zou de goedaardige Sint wel langskomen” en niet “stilletjes ons huisje voorbijrijden” een grammaticaal juiste. Echter, de tekst van het lied zegt nadrukkelijk de “goede” Sint. Dit impliceert dat er sprake is van ofwel een “kwade” Sint, dan wel een “verkeerde” Sint. Welk van deze twee interpretaties men ook kiest, het zij duidelijk dat de tekst van dit lied ruimte laat voor de mogelijkheid dat niet Sint *Nicolaas*, maar een *andere* Sint komt opdagen.

Taalkundig is een “kwade Sint” een mogelijkheid, maar als we verder kijken zou dit een “kwaadheiligman” met zich meebrengen. Los van het gegeven dat we daarmee een oxymoron de wereld in helpen, nemen we aan dat deze mogelijkheid niet realistisch is.

Tevens laten we hier buiten beschouwing dat volgens sommigen onduidelijk is of Sinterklaas nu gaat over de Griekse Nicolaas van Myra uit Lycië (het huidige Turkije), of over Nicolaas van Sion uit datzelfde gebied. Daarnaast zullen we in dit artikel niet uitweiden over de rol van Spanje in de Sinterklaasfolklore.

De interpretatie dat er sprake zou zijn van een “kwade Sint” als tegenhanger van een “goede Sint” laten we bewust varen. Dit niet alleen omdat Dick Maas ons al heeft laten zien dat er weinig goeds komt van de vraag wat een kwaadaardige Sint zou behelzen, maar vooral omdat het hoe dan ook een feest voor kinderen betreft.

Voor wie nog wil tegenwerpen dat men op Ameland het Sunneklaasfeest viert, wat uiterlijk meer op Halloween lijkt: laat ons fatsoenshalve concluderen dat ook dát feest, gezien de gebruiken, de sociale regels, en het uiterlijk vertoon, niet voor kinderen is bedoeld.

We gaan in deze uiteenzetting dus expliciet uit van de “goede Sint” als tegenhanger van de “verkeerde” of “onjuiste” Sint. Nicolaas van Myra is de beschermheilige van – onder andere

– kinderen, en staat bekend als een geestelijke die hen cadeaus en voedsel geeft. Volgens de overleveringen was Nicolaas een rijke man, die van zijn eigen welvaart vrijwillig uitdeelde aan de minima.

Daarmee rijst de vraag waarom de tekstschrijver van *Zie, de maan schijnt door de bomen* in twijfel trekt of de juiste Sint wel zal arriveren. Wie zou de afwachters kinderen kunnen bezoeken, in plaats van Nicolaas? En waarom zou dat onwenselijk zijn?

Om dat beter te begrijpen, moeten we enkele weken terug in de tijd, van 5 december naar 11 november. Prins Carnaval mag dan geen heilige zijn, maar Sint Maarten is dat wel.

Beide Sinten verschijnen in de kledij van een bisschop, rijdend op een paard. Beide zijn verbonden met naastenliefde, geven en voedsel. Een *moron in a hurry*, zoals de Amerikanen zeggen, zou deze twee goedheiligmannen mogelijk niet eens uit elkaar kunnen houden.

Er zijn echter ook belangrijke verschillen. Nicolaas was een rijke man, die vanuit zijn eigen welvaart uitdeelde aan armen en kinderen. Martinus van Tours, daarentegen, had het niet zo breed. Eén van zijn meest bekende weldaden is dat hij de helft van zijn mantel weggaf aan een bedelaar.

Daarnaast pleitte Maarten voor vastenperiode van zes weken, voorafgaand aan Kerstmis. Als dat zou zijn doorgevoerd, zou van het Sinterklaasfeest met 5 december uiteraard geen sprake zijn. Althans, op zijn minst zou er geen sprake zijn van de overdaad aan snoep en calorierijke lekkernijen, die bedoeld waren om wat extra vet te kweken voor de koude wintermaanden.

In tegenstelling tot het Sinterklaasfeest is Sint-Maarten een zogeheten bedelfeest. Dat soort feesten waren vroeger nodig om de moeilijke wintermaanden door te komen. Daarentegen speelt het Sinterklaasfeest zich meestal in familiale of anderszins intieme kring af. Er worden weinig tot geen activiteiten rond Sinterklaas georganiseerd die in het teken staan van geven aan onbekenden, minder bedelden, of wat dies meer zij.

We zien hier een tweedeling ontstaan tussen geven uit overvloed enerzijds, en bedelen ofwel ontvangen onder sociale druk anderzijds. Hierbij negeren we dat minder bedeelde ouders onder sociale druk van de maatschappij worden geacht te participeren in een feest van cadeaus geven, of zij zich dit nu kunnen veroorloven of niet. We richten ons hier op de tweedeling dat bij het ene feest expliciet om snoep wordt gevraagd, terwijl het bij het andere feest de kinderen letterlijk en figuurlijk in de schoot wordt geworpen.

Een ander opmerkelijk verschil wordt zichtbaar in de teksten van de liedjes die worden gezongen bij de twee feesten. Sinterklaasliedjes gaan voornamelijk over welke cadeaus de kinderen wensen te ontvangen, maar dikwijls ook over snoepgoed en het al dan niet eerlijk verdelen daarvan. Ten slotte gaan meerdere liedjes over het gure weer dat bij november en december hoort.

De teksten van liedjes die met Sint Maarten worden gezongen, bestaan voornamelijk uit twee zaken. Ten eerste nonsens en overdrijvingen, zoals worden beloond met “honderdduizend kronen”, of beschrijvingen van kledij of het benoemen van hoeveel en welke ledematen boerderijdieren hebben.

Wie echter verder terug gaat in de tijd stuit ook op enkele nuttige uitingen. Zo wordt er in diverse liedjes gevraagd om voedsel, zoals een appel of een peer. In oudere teksten wordt ook wel gebedeld om turf of hout, als voorbereiding op de koude wintermaanden.

Wat zullen wij dan van deze dingen zeggen? Waarom vragen kinderen op 11 november om snoep, als ze dat in de vier weken erna al vanuit diverse hoeken in overvloed toegestopt krijgen? Waarom zou Maarten de verkeerde Sint zijn, en wat is het probleem als hij opduikt in december?

Het antwoord moeten we zoeken in de kantlijn van de folklore. Van Nicolaas wordt gezegd dat hij resideert in Madrid, Spanje. Sint Maarten heeft echter een gelijknamig eiland in het Caraïbisch gebied. Nu we deze contouren tekenen begint één en ander duidelijk te worden. Stel je voor dat je, na een carrière als bisschop of dergelijke geestelijke, heilig wordt verklaard door de Katholieke Kerk, en de bijbehorende status van onsterfelijkheid krijgt. Na een leven in een gelofte van armoede, weet je uiteindelijk neer te ploffen op een subtropisch eiland, dat ook nog eens naar jou is vernoemd.

Bedenk daarbij dan dat je dat alles enkel krijgt als je voor de rest van je aardse bestaan één ding doet: je eigen feestdag in stand houden. Wat zou er gebeuren als er op 11 november niet meer wordt gebedeld? En nu veel kinderen in ons land de winter niet meer hoeven te vrezen, of althans lang niet meer zoals vroeger, welk lot zou ons land dan over zich uitstorten? Wederom legt de folklore zichzelf uit. Als jouw naamdag tot een feest is veredeld, maar de kinderen halen hun neus ervoor op, zou je dan niet alles in het werk stellen om die kinderen weer te herinneren aan jouw bestaan? Uiteraard uit eigenbelang, maar in dit geval juist ook vanwege de waarden die beide Sinten vertegenwoordigen: die van altruïsme, vrijgevigheid, en omzien naar wie het minder hebben.

Daarom wordt in zo veel Sinterklaasliedjes gesproken over ongunstige weersomstandigheden. Immers, Maarten heeft vanaf zijn eiland de tijd om zich op te fokken over het feit dat het gemiddelde Nederlandse kind hem negeert. Als men dan de gemiddelde katholieke legende erop naslaat, dan is het zeker niet ondenkbaar dat Maarten beschikt over de macht om het weer te beïnvloeden.

De stelling die we dan ook willen poneren is de volgende: de respectievelijke feesten van Maarten en Nicolaas gaan allebei over naastenliefde. Ze zijn aan elkaar verbonden. Echter, beide feesten moeten in ere worden gehouden, opdat ze elkaar niet kruisen. Als Maarten op 5 december zou komen, dan moeten de kinderen hun cadeaus weggeven aan de armen. Om dat te voorkómen, geven volwassenen de kinderen snoep op 11 november, om dan al te laten zien dat ze zich wel degelijk bekommeren om “de kleine mens”. Of dit gegeven snoep in het geheim door de kinderen aan Maarten wordt geofferd om hem gunstig te stemmen, is nog niet duidelijk; daarvoor is meer onderzoek nodig.

Als dan Maartens feestdag in ere is gehouden, is de weg vrij voor Nicolaas om met 5 december de kinderen alsnog te voorzien van een ongezonde hoeveelheid suikergoed-en-marsepein.